

سیستانی در برابر شبه‌نظامیان آینده حاکمیت ملی عراق

به قلم حمدي ملک (/fa/experts/hmdy-mlk/)

۱۱ اکتبر ۲۰۲۱

همچنین دست‌یافتنی به

/ (English (/policy-analysis/sistani-vs-militias-future-iraqi-sovereignty)

العربية (/policy-analysis/alsystany-fy-wjh-almlylyshyat-mstqbl-alsyadt-alraqyt/)

درباره نویسنده

حمدي ملک (/fa/experts/hmdy-mlk/)

دکتر حمدي ملک هموندیار انستیتو واشنگتن است و حوزه تخصصی‌اش شبه‌نظامیان شیعه است. او از پایه‌گذاران پلتفرم «شبه‌نظامیان زیر ذره‌بین» (<https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/series/militia-spotlight>) است که تحلیل‌های همه‌جانبه‌نگری درباره تحولات مربوط به شبه‌نظامیان مورد حمایت ایران در عراق و سوریه ارائه می‌کند. وی به دو زبان فارسی و عربی سخن می‌گوید و یکی از

تحلیل کوتاه

جامعه بین‌المللی باید توجه بیشتری به تحولات نجف داشته باشد. جایی که گروه‌های تحت حمایت آیت‌الله سیستانی با قدرت به مقابله با ایران می‌پردازند اما با این پرسش در چشم انداز درازمدت نیز مواجه اند که چه کسی این رسالت را دنبال خواهد کرد.

در ۱۳ آگوست حمید الیاسری از رهبران شبه‌نظامیان عراق با ایراد خطبه بی‌سابقه‌ای علیه گروه‌های مسلح مورد حمایت ایران که در عراق فعالیت می‌کنند آنها را متهم به کشتن شرکت‌کنندگان در تظاهرات مسالمت‌آمیز و سرقت منابع مالی دولتی به نام اسلام شیعه کرد. این خطبه به‌ویژه با در نظر گرفتن موقعیت الیاسری به عنوان یک روحانی با نفوذ نزدیک به آیت‌الله علی سیستانی شخصیت اول شیعه عراق خطبه بسیار محکمی بود. چنین اظهاراتی نشانه غیرقابل تردید دیگری از افزایش شکاف بین شبه‌نظامیان طرفدار ایران و هواداران آیت‌الله سیستانی در نیروهای بسیج مردمی (حشد شعبی) است — شکافی که می‌تواند نفوذ سیاسی و مشروعیت محلی گروه‌های نیابتی تهران در عراق را خدشه‌دار کند. درک این آسیب‌پذیری کلید طراحی هر گونه استراتژی به منظور مقابله با گروه‌های شبه‌نظامی در عراق است.

چرا خطبه یاسری به شکاف وسیع‌تری اشاره دارد

خطبه ماه آگوست یاسری بیانگر جنگ ایدئولوژیک گسترده‌تری است که در حال حاضر در میان شیعیان عراق و دیگر نقاط منطقه در جریان است. در یک طرف مکتب شیعه سیاسی/نظامی به رهبری جمهوری اسلامی ایران قرار دارد که پیروان آن به اصول ایدئولوژیک فراملی وفادارترند تا به حاکمیت ملی کشورهایی که به آن تعلق دارند. در سوی دیگر مکتب شیعه غیرسیاسی به رهبری سیستانی قرار دارد که به عنوان المرجع الأعلى (بالاترین مرجع تقلید شیعیان) در شهر مقدس نجف عراق فعالیت می‌کند.

یاسری سخنگوی آیت‌الله سیستانی نیست بنابراین نمی‌توان سخنان او را عین حرف‌های آیت‌الله دانست. با این حال او یکی از متولیان سیستانی و از چهره‌های مهم تولید اوست. سیستانی صدها متولی دارد که وظایفی چون جمع‌آوری و تخصیص مالیات‌های اسلامی را بر عهده دارند. یاسری یکی از برجسته‌ترین آنهاست که به عنوان فرمانده «انصار المرجعیه» خدمت می‌کند. یعنی تیپ ۳۳ نیروهای حشد شعبی که یکی از چهار گروه شبه‌نظامی وابسته به سیستانی است. اگرچه این «یگان‌های حرم» (عتبات) به طور رسمی بخشی از نیروهای حشد شعبی هستند اما از دستورات کمیسیون حشد شعبی که تحت سلطه ایران است اطاعت نمی‌کنند و تحت رهبری ارتش عراق عمل می‌کنند.

علاوه بر این افرادی مانند یاسری از آنجا که بخشی از حلقه سیستانی هستند خط قرمزهای او را درک می‌کنند و از آنها عبور نمی‌کنند. بنابراین با اطمینان می‌توان گفت که پیام اصلی یاسری علیه شبه‌نظامیان مورد حمایت ایران در چارچوب انتقاداتی است که مورد تایید آیت‌الله سیستانی قرار دارد.

اقدامات اخیر شبه‌نظامیان وابسته به سیستانی نیز گویای این امر است. به عنوان مثال هنگامی که حشد شعبی رژه نظامی بزرگی

کرد یگان‌های حرم به رغم دعوت از سوی کمیسیون حشد شعبی از شرکت در آن امتناع کردند. (<https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/militias-parade-under-pmf-banner-part-1-drone-systems>) را در ماه ژوئن در دیاله برگزار

کرد. یگان‌های حرم به رغم دعوت از سوی کمیسیون حشد شعبی از شرکت در آن امتناع کردند.

تحلیل محتوا و لحن سخنان یاسری

یاسری در خطبه ماه آگوست خود در برابر صدها عزادار شیعه که به مناسبت ماه محرم در شهر الزمیه در جنوب عراق ایراد شد بیشتر سخنان خود را به ملامت شدید

شبه‌نظامیان تحت حمایت ایران اختصاص دادند یکی از پیام‌های محوری در سخنان او اهمیت وفاداری به عراق بود: «ما از امام حسین اموختیم که تابع یک کشور بودن اما در خدمت کشور دیگری بودن خیانتی بزرگ و شیادی و فریبکاری عظیمی است» این موضوع برای اعضای عراقی گروه‌های نیابتی تهران موضوع بسیار حساسی است چرا که بسیاری از هموطنانشان آنها را خائن قلمداد می‌کنند یاسری در ادامه گفت: «گرفتن دستور و رهنمود از خارج از مرزها ایدئولوژی امام حسین نیست ... ما با این نوع وابستگی‌ها و وفاداری‌ها مخالفیم و این را بدون ترس و تردید و با صدای بلند اعلام می‌کنیم ... هر کس به کشور دیگری وفادار باشد خائن است.»

در واقع سخنرانی یاسری هم به خاطر محتوا و هم به جهت لحن خشمگینانه‌اش قابل توجه بود و شبه‌نظامیان تحت حمایت ایران را به مثابه تکفیری‌ها و مرتد‌هایی که از اصل شیعه جدا شده‌اند توصیف کرد: «دین ما مانند دین آنان نیست و اسلام ما نیز مانند آنها نیست و حسینی که ما به زیارت او می‌رویم همان حسینی نیست که آنها به او اعتقاد دارند حسینی که ما به او تعلق داریم فرزندان علی [امام اول شیعه] و فاطمه [دختر پیامبر] است در حالی که حسین آنها فرزند شمر و هند جگرخوار است» در تاریخ نگاری تشیع شمر فرمانده سپاهی بود که امام حسین را در سال ۶۸۰ میلادی گردن زد و «جگر خوار» لقب هند مادر بزرگ یزید است فرمانروایی که از فرار دستور قتل حسین را داده است (گویا هند در جنگ اُحد در ۶۲۵ میلادی جگر عموی مقتول پیامبر را در آورده و پاره‌ای از آن را به دندان کنده و بلعیده است). به عبارت دیگر یاسری شبه‌نظامیان تحت حمایت ایران را به دشمنان قدیم تشیع تشبیه کرد پیامی که وقتی از طرف شخصی نزدیک به آیت‌الله سیستانی بیان شود می‌تواند مشروعیت مذهبی آنها را به طور جدی تخریب کند.

مقابله تدریجی سیستانی با ایران

اظهارات پر قدرت یاسری درباره اعتقادات شیعه که با مفاهیم مدرن ملت-دولت و حاکمیت ملی سازگار است در واقع اهمیت اضطراری ایدئولوژی سیستانی را یادآور می‌شود که سالهاست مبلغ آن بوده است همانطور که احمد الصافی نماینده رسمی سیستانی در بیانات معروفش در ژانویه ۲۰۲۰ [اعلام کرد](#)

https://www.youtube.com/watch?v=gAVgleTd96E&ab_channel=%D9%82%D9%86%D8%A7%D8%A9%D8%A7%D9%84%D9%81%D8%B1%D8%A7%D8%AA-AlforatTV

«عراق باید ارباب خود باشد و به وسیله مردم آن اداره شود» خارجی‌ها نباید نقشی در تصمیم‌گیری‌های عراق داشته باشند» مبارزه برای پیشبرد این دیدگاه هم دارای پیامدهای سیاسی و هم ایدئولوژیک است اگرچه در مورد سیستانی این وجه ایدئولوژیک اوست که بیشتر به چشم می‌آید زیرا او چهره‌ای مذهبی است که مشروعیت‌اش بستگی به طرح چنین موضوعاتی در قالب دینی دارد.

روش دیگری هم که سیستانی در اهمیت احترام به حاکمیت ملی اتخاذ کرده تشویق شیعیان به یگانه شدن با کشوری است که آن را وطن خود می‌دانند خواه این کشور عراق باشد یا کشوری دیگر همانطور که حمید الخفاف نماینده او در لبنان در ویدئویی در سپتامبر ۲۰۱۵ اشاره کرد (https://www.youtube.com/watch?v=fNDXPsDcP38&ab_channel=%D9%82%D8%A7%D9%81%D9%84%D8%A9%D8%A7%D9%84%D8%AA%D9%82%D9%88%D9%89#t=17m5s)

«[سیستانی] معتقد به ضرورت یگانگی شیعیان با هر کشوری است که در آن زندگی می‌کنند و معتقد است افراد رشید باید خود اداره امورشان را برعهده گیرند» منظور از این سخن به طور غیرمستقیم مقامات دولت عراق است موسسات مذهبی تحت نظارت سیستانی نیز پیام‌های مشابهی را ترویج کرده‌اند به عنوان مثال در مارس ۲۰۱۹ بنیاد حرم امام حسین کنفرانسی با عنوان «مبانی دولت مدنی از دیدگاه اسلام» برگزار کرد (<https://www.youtube.com/watch?v=KUytGcF9QqE>) که مباحث آن متمرکز بر نظام‌های سیاسی سکولار از منظر مذهب بود.

این گونه دیدگاه‌ها با جهان‌نگری پان-شیعه انقلابی و مورد حمایت رژیم ایران کاملاً در تضاد است زیرا ایدئولوژی اصلی این رژیم که ولایت فقیه باشد جایگاه علی خامنه‌ای رهبر جمهوری اسلامی را بالاتر از هر مقام مدنی منتخب در ایران و یا خارج از ایران قرار می‌دهد به همین دلیل کنترل نجف و حوزه‌های علمیه آن -یا حداقل به حاشیه راندن آنها- شرط لازم هرگونه غلبه ایران در عراق است تا زمانی که سیستانی زنده و سرحال است انجام این سناریو بسیار غیرمتمم به نظر می‌رسد با این حال سیستانی نود و یک ساله است و بر اساس سنت شیعیان نجف مشخص شدن جانشین او پس از درگذشت‌اش ممکن است ماه‌ها یا حتی سال‌ها طول بکشد بنابراین ایران و نیروهای نیابتی آن در انتظار آن لحظه اند که یا مرجع مورد نظر خود را در آنجا مستقر کنند یا با ایجاد هرج و مرج و بی‌ثباتی در نجف نفوذ مذهبی این شهر را خدشه‌دار کنند.

این مناقشه در جنبه عملی خود در مورد مدیریت شبه‌نظامیان عراق به اوج خود رسیده است حشد شعبی از بدو تاسیس‌اش در سال ۲۰۱۴ همیشه تحت سلطه گروه‌های حامی ایران بوده که با «یگان‌های حرم» هوادار سیستانی رفتار نامطلوبی داشته‌اند یگان‌های حرم با نادیده گرفتن دستورات کمیسیون حشد شعبی و همسویی با جناح‌هایی که تسلیم تهران نشده‌اند یعنی آیت‌الله سیستانی حوزه علمیه نجف و ارتش ملی مانع از عملی شدن هرگونه طرح نیابتی تهران برای تصرف تدریجی عراق شده اند یعنی همان شیوه‌ای که حزب‌الله لبنان را تصرف کرد در ادامه این یگان‌ها و دیگر مدافعان حاکمیت ملی عراق (کسانی مثل الیاسری) در زمان لازم برای انتخاب مرجع جدید می‌توانند نقش مهمی در تضمین روند گذار مسالمت‌آمیز و حفظ نظم در نجف ایفا کنند.

توصیه‌هایی برای سیاست‌گذاری

واشنگتن و دیگر بازیگران بین‌المللی باید هنگامی که بحث‌های درون‌دینی میان شیعیان در جریان است فاصله خود را حفظ کنند هر قدر هم بیگانگان فکر کنند که دارند ظریف عمل می‌کنند باز هم مداخله خارجی می‌تواند تحولات امیدوارکننده محلی را مختل کند با این حال شرکای آنها می‌توانند همچنان اقدامات غیرمستقیمی برای تقویت تلاش‌های پیروان سیستانی انجام دهند:

پشتیبانی از یگان‌های حرم به طور غیرمستقیم و از طریق وزارت دفاع همانطور که بالاتر ذکر شد یگان‌های حرم از لحاظ عملیاتی تحت فرمان ارتش عراق هستند و نه کمیسیون حشد شعبی که ایران در آن دست بالا را دارد (به عنوان مثال آنها ضمن پیروی از دستورات ارتش گاهی نیز در عملیات مشترک شرکت می‌کنند). بر این اساس جامعه بین‌المللی باید دولت و نیروهای امنیتی عراق را تشویق کند تا روابط خود را با یگان‌های حرم تقویت کنند و در افزایش ظرفیت عملیاتی به آنها یاری رسانند

احیای دامنه وبسایت تلویزیون کربلا در ماه ژوئن وزارت دادگستری آمریکا سی و سه دامنه شبکه‌های رسانه‌ای وابسته به اتحادیه رادیو و تلویزیون اسلامی ایران را ضبط کرد (<https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/iranian-website-seizures-avoiding-blanket-approach>). یکی از رسانه‌هایی که هدف قرار گرفت تلویزیون کربلا بود که شبکه‌ای متعلق به بنیاد حرم امام حسین و وابسته به آیت‌الله سیستانی است این اقدامی غیرضروری علیه رسانه‌ای بود که هیچ گونه خصومتی با آمریکا نداشت.

پیگیری دقیق سیاست نجف علاوه بر اجتناب از اقدامات یکسان و سراسری که باعث ایجاد اصطکاک غیر ضروری با نجف می‌شود دولت بایدن باید با جناح‌های وابسته

به ایت‌الله سیستانی بیشتر آشنا شود. حداقل آن است که پیگیری دقیق تحولات مذهبی و سیاسی شیعیان عراق می‌تواند به واشنگتن کمک کند تا از درگیری‌های ناخواسته با عواملی که هدفشان برانگیختن عراقی‌ها برای محافظت از حاکمیت ملی عراق و ثبات آن است بپرهیزد.

صمدی ملک هموندیار انستیتو واشنگتن و از پایه‌گذاران پلتفرم «شبه‌نظامیان زیر ذره‌بین» (<https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/series/militia-spotlight>) است. او یکی از نویسندگان پژوهشی با عنوان «سرپند اما سرکش: آینده بسیج مردمی در عراق» (<https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/honored-not-contained-future-iraqs-popular-mobilization-forces>) است که در سال ۲۰۲۰ از سوی انستیتو منتشر شده است.

RECOMMENDED

BRIEF ANALYSIS

Iran Takes Next Steps on Rocket Technology

فوریه ۲۰۲۲

Farzin Nadimi

([policy-analysis/iran-takes-next-steps-rocket-technology](https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/iran-takes-next-steps-rocket-technology))

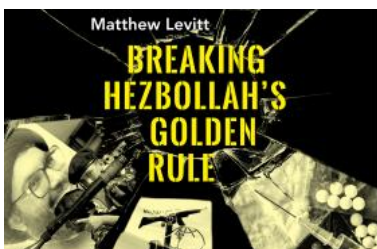
BRIEF ANALYSIS

Saudi Arabia Adjusts Its History, Diminishing the Role of Wahhabism

فوریه ۲۰۲۲

Simon Henderson

([policy-analysis/saudi-arabia-adjusts-its-history-diminishing-role-wahhabism](https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/saudi-arabia-adjusts-its-history-diminishing-role-wahhabism))

ARTICLES & TESTIMONY

Podcast: Breaking Hezbollah's Golden Rule

فوریه ۲۰۲۲

Matthew Levitt

([policy-analysis/podcast-breaking-hezbollahs-golden-rule](https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/podcast-breaking-hezbollahs-golden-rule))

[\(fa/policy-analysis/dmkrazy-w-aslah\)](#) دمکراسی و اصلاح

[\(fa/policy-analysis/rb-w-aslam-syasy/\)](#) عرب و اسلام سیاسی

[\(fa/policy-analysis/nzamy-w-amnyty/\)](#) نظامی و امنیتی

REGIONS & COUNTRIES

[\(fa/policy-analysis/raq/\)](#) عراق

[\(fa/policy-analysis/ayran/\)](#) ایران